

MARGOT, MEMOIRES VAN EEN ONGELUKKIGE KONINGIN

(Kamer, dag. Op scène een valies met kleren die uit het valies puilen, er liggen ook kleren verspreid over de scène.

Komt een jonge vrouw op die in de rouw is, met een valies in de ene en een boek in de andere hand. Ze spreekt terwijl ze in het boek kijkt. Tijdens het concert schikt ze de zaken in het valies dat ze meebracht.)

Jonge vrouw : Ivo Andric... "Brief van 1920". Oooh... een brief uit 1920 ! 1920 en alles is al er geschreven.

"Lieve oude vriend" na-na-na... na-na-na...

"... ja, Bosnië is een land van haat ...

... uw liefde is niet erg veeleisend, terwijl uw haat heel gemakkelijk tot de daad overgaat. En u houdt van uw land, u houdt ontzettend veel van uw land, maar op drie of vier verschillende manieren die elkaar uitsluiten, zich dodelijk haten en dikwijls met elkaar in conflict raken.

De Maupassant geeft in één van zijn romans een dionysische beschrijving van de lente, en eindigt met te zeggen dat op dagen als deze men overal het opschrift "Franse burger, sla acht op de liefde" zou moeten ophangen. Misschien moeten de inwoners van Bosnië er bij elke stap, bij elke gedachte en bij elk gevoel, hoe subliem ook, op gewezen worden acht te slaan op de haat, de aangeboren, onbewuste, besmettelijke haat. Want dit arme en achterlijke land, waar vier religies op elkaars lip leven, heeft viermaal meer liefde, wederzijds begrip en verdraagzaamheid nodig dan andere landen...

Ik heb hierover nagedacht, vooral de laatste maanden, terwijl ik nog worstelde met de beslissing om Bosnië voorgoed te verlaten. U zal begrijpen dat een mens die door zulke gedachten overvallen wordt niet goed slaapt. En ik bleef wakker, in de kamer waarin ik geboren ben, naast het open venster, luisterend naar het geluid van het water van de Milyacka, vermengd met het ruisen van de vroege herfstwind door het nog weelderige loof. Wanneer men tot 's morgens slapeloos in zijn bed ligt, hoort men alle nachtelijke geluiden van Sarajevo. Log en zwaar slaat het uurwerk van de katholieke kathedraal twee uur. Eén minuut later (vijfenzeventig seconden om precies te zijn, ik heb ze geteld) op een zwakkere toon maar doordringend, klept het uurwerk van de orthodoxe kathedraal zijn twee uur. Nog een beetje later, is het de beurt aan het uurwerk van de Moskee van Bey, hij slaat elf uur, elf spectrale Turkse uren, conform de eigenzinnige berekeningen van de landen aan de andere kant van de wereld ! De Joden hebben geen uurwerk om te klepelen en enkel een kwaadaardige god weet hoe laat het nu is, al naargelang van de verschillende berekeningen van enerzijds de Asjkenazies en anderzijds de Sepharadies. Zo, waakt zelfs in de diepste holte van de nacht, terwijl de uren worden afgeteld, het verschil dat die slapende mensen verdeelt; die mensen die, wanneer ze wakker zijn, zich verheugen en bedroefd zijn, vasten en brassen volgens vier verschillende en onverenigbare kalenders en al hun wensen en gebeden in vier verschillende liturgische talen naar de hemel sturen. En dit verschil, soms onzichtbaar en geniepig, lijkt altijd op haat en versmelt er zich soms volledig mee. ... Zo begreep ik, op één van die herfstnachten, terwijl ik de vreemde oproepen van alle verschillende stemmen uit de torens van Sarajevo hoorde, dat ik niet in Bosnië, mijn tweede vaderland, kan blijven, dat ik er niet mag blijven. Ik ben niet naïef genoeg om ergens in de wereld een stad zonder haat te zoeken. Nee, ik heb enkel behoefte aan een plaats waar ik kan leven en werken. Hier zou ik het niet kunnen. Je zal met een glimlach, neerbuigend wellicht, je mening over mijn wegluchten uit Bosnië herhalen. Deze brief zal niet de

kracht hebben om je mijn daad uit te leggen, noch om hem te rechtvaardigen, maar er zijn in het leven omstandigheden waar men het oude Latijnse spreekwoord moet toepassen : non est salus nisi in fuga (de vlucht is de enige redding). En ik smeed je, dit tenminste van me te geloven : ik vlucht mijn menselijke plicht niet, ik vlucht om die plicht volledig en ongehinderd te kunnen vervullen. Aan jou en aan ons Bosnië wens ik alle geluk voor een nieuw leven, voor het volk en voor de Staat !

Deen M.L.

(Ze sluit het boek)

Jonge vrouw : Het is het laatste boek in dit huis, het huis van de Hoofdcommandant en van zijn vrouw, professor in de Franse literatuur ...momenteel in de psychiatrische kliniek. Eigenlijk is mijn arme moeder gek... maar dat mogen we niet zeggen. We mogen dat niet zeggen over een Generaalsvrouw. Mijn vader is om twee uur 's morgens wakker geschoten – het was vorige week. Mama richtte zich op, bovenop hem. Onbeweeglijk, de ogen dicht, met een bijl in haar hand... en ze bad. De vleugeladjudanten van papa hebben haar bij de gekken gebracht, maar ze zijn er niet in geslaagd haar de bijl af te nemen... Zij is naar het asiel met het bijl vertrokken ...

Dit boek... eigenlijk het laatste restje van het boek, want ik heb alles opgerookt, behalve deze brief die ik lees en herlees, bijna elke dag... Ik wil dat deze geschiedenis ook deze oorlog overleeft. Het is het vierde jaar, het vierde jaar dat we marihuana roken, het vierde oorlogsjaar...

Ik haat de oorlog, ik haat de oorlog, ik haat de oorlog... Hoor je, mijn Generaal ? Hé Generaal... hoor je me ? Ik HAAT je oorlog... je dochter, de dochter van de machtigste generaal, haat de oorlog... de dochter eh,...dochter van de generaal... meester van de oorlog, meester over leven en dood... ik haat de oorlog... Ik HAAT haar... mijn Generaal... Kijk me aan... je enige dochter... je prinses... je kleine sprinkhaan, je kleine bloempje, je alles, zoekt een stuk papier om zich een joint te rollen... ze duurt te lang je oorlog papa... te lang... het is het vierde jaar... en dan moest je ook nog mijn man naar het front sturen, naar jouw front, mijn allerliefste man... want je maakt geen uitzonderingen... “allen gemobiliseerd en allen aan het front” !... Kon je echt geen kleine uitzondering maken ?... een heel kleine uitzondering ? Waartoe dient het om het in het leven zover te schoppen, op te klimmen tot de rang van Generaal, als je niet eens van het leven kan bekomen om enkele uitzonderingen te maken... alleen voor jou, voor de grote Generaal van het kleine volk – want kleine volkjes hebben behoefte aan grote generaals...

“Kleine volkjes hebben nood aan grote dichters
Kleine acteurs verspillen grote gebaren
Kleine mannen hebben grote vrouwen nodig
Kleine theaters spelen grote stukken
Kleine mensjes betalen zich grote sleeën
Kleine liedjes vragen om grote stemmen
Kleine volkjes erkennen slechts grote dichters
De overwonnenen zingen heldenliederen
Ondertussen zwijgen de overwinnaars discreet”

Jonge vrouw : Mijn liefste man... het is zijn geliefkoosd kledingstuk... hij noemde het “je kleine lila kleurig jurkje”. Hij zei dat ik het slechts hoefde aan te trekken als ik de neiging had om te wenen, en dat het dan zou overgaan... want iemand bij wie lila zo goed past kan niet huilen... en dit lila kleurig jurkje had altijd zijn geur... Ik kan zoveel parfum opdoen als

Zwijg toch verlangen, ik voel de dag die komt
Dat mijn beminde, na zo lang samenzijn
De doodsangst ruikt die aan mijn denken vreet,

Dat ik die uitgelaten nacht,
In haar wellustige armen betalen moet
Met nog meer pijn.”

Hij zal mijn man zijn. Hij zal de vader van mijn kinderen zijn. De vader van de kleine prinsen en prinsessen. Zo'n vader hebben mijn kinderen nodig. Hij is prachtig uitgedost, hij straalt, met al die blinkende medailles.. Een man... Een man, die manhaftige beslissingen neemt; ik weet nog steeds niet of hij het is die me bevalt, of dat ik mezelf beval omdat ik hem beval... maar ik stel me voor dat dit normaal is... Ik weet niet veel over hem, tenzij wat kletspraat, een paar roddels. Zijn minnares schijnt mooi te zijn... maar wie weet of dat waar is, hier is alles roddel. Ik ben zelf ook niet helemaal onschuldig... objectief gezien althans niet... maar wat geweest is, telt niet. Het was meer – zoals handelaars het zouden zeggen : “belangrijk zakencijfer – winst onbelangrijk”... Dat is wat anders...

(18 augustus 1572)

“De wereld is een schouwtoneel, elk speelt zijn rol en krijgt zijn deel”

Mijn huwelijk, een zonnige dag, een dag om te trouwen... alsof de goede God ons ook zijn beste wensen stuurde... de klokken luiden... de klokken luiden... volk op de been... Hendrik van Navarra, neemt u tot uw echtgenote Margaretha van Valois, in voor- en tegenspoed, in goede en kwade dagen, tot de dood u scheidt... basso profundo ... ‘ja’... Margaretha van Valois, neemt u tot uw echtgenoot Hendrik van

Navarra, in voor- en tegenspoed, in goede en kwade dagen, tot de dood u scheidt... Mijn God, wat een jurk... wit me lila accenten, met parels en kant... hij, als door een ringetje gehaald... en mooi... dat had je moeten zien... De Notre Dame... het oooorgel... Gloriaaaa...

(4 december 1574) Hij is op everzwijnenjacht vandaag. Het gekletter van de wapens, het gehijg van de honden. Een jachttafereel, een schilderij waardig. Een tableau om boven de schouw te hangen : "Mannen tijdens de Jacht". Door het venster zie ik ze vertrekken... Mijn man voorop, rechtop, de blik op oneindig – alsof hij iets zag wat anderen niet zagen. Lang nadat het geblaf van de honden in de verte was uitgestorven, bleef ik bij het venster staan. Ik hoorde het eerste kraaien van de hanen, nog half in slaap. Ik dacht nog : dank u God, ik ben een voldane vrouw. 's Avonds brachten ze me hem terug : opengereten. Een everzwijn had hem verscheurd... ze hebben alle moeite van de wereld gehad om het dier te doden voor het mijn man kon doden. Hij was neergezegen op mijn bed, weerloos, koortsig. Hij is een week gebleven zodat met zachte hand ik hem verzorgen kon en ik dacht : lieve Heer, dank voor deze week die je me gaf, waarin hij van mij alleen is.

(22 oktober 1575) Ik ben zwanger. Opnieuw. Zou het een prins of een prinses zijn Heer ? Het zou goed zijn als het een meisje was. We hebben al een erfgenaam. Zal alles goed gaan ? (ze zingt een wiegelied). Oh Heer, hoor me nu bezig, ik zing al wiegeliedereren. Het zal zeker een meisje zijn. Ik heb een zieneres geraadpleegd

– ze heeft me gezegd : “het zal een meisje zijn, een grote schoonheid, ze zal een avontuurlijk leven leiden, ze zal broers hebben en ingewikkelde relaties met hen onderhouden, ik zie niet goed wie haar man zal zijn, grote liefde, maar ik zie zijn levensloop niet...”

(12 maart 1573)

“Oh slaap, oh zoete slaap (Aha, Shakespeare !)

Zachte genezer der Natuur

Hoe heb ik je doen schrikken,

Dat je mijn oogleden niet meer met slaap bezwaart

Noch dompelt in vergetelheid mijn zinnen ?”

Sinds het begonnen is, deze gruwel, slaap ik weinig, mijn dochter is bij ons... haar man aan het front... wij slapen op dezelfde kamer, met zijn tweeën.. alsof de afstand tussen twee kamers al te veel zou zijn... mijn man, mijn koning, is vannacht teruggekeerd van de slachting, die hij – om redenen die ik niet kan vatten – ‘oorlog’ noemt. Het was na middernacht... ik deed alsof ik sliep, maar gluurde van onder de dekens... ik zag hem boven het bed van onze dochter uitrijzen, een grote, zwarte teddybeer in de hand. Hij tuurde het duister in... Zijn schouders schokten, alsof hij weende... ik denk het niet. Die soort huilt nooit.

Jonge vrouw : Wacht... ik herken dit... Mijn God... mijn arme mama... Mijn God... maar dit is het dagboek van Margaretha van Valois niet... Mijn mama vindt de memoires van koningin Margot uit om geen eigen dagboek te hoeven bijhouden... arme generaalsvrouw, die geen dagboek durft op te schrijven en memoires van een ander uitvindt... Deze teddybeer – ik heb hem nog altijd... deze teddybeer, ik heb hem nog altijd... ik heb hem voor mijn negentiende verjaardag gekregen, een week nadat mijn man naar het front vertrok... Ik was ook wakker die nacht, ik deed ook alsof ik sliep en keek naar papa die boven mijn bed uittorende.. hij rook naar aarde... en terwijl zijn tranen op mijn kussen vielen en ik drup... drup... hoorde bij elke traan die viel... 's morgens kwam een kerel in uniform me zeggen dat mijn man gesneuveld was terwijl hij heldhaftig de vrijheid van zijn volk bevocht... ach... heldhaftig... volk... ik heb het volk niet nodig. Ik heb geen held nodig... ik heb mijn man nodig. Mijn kleine, lieve, gewone man. Wat held ? Zal de vrijheid kunnen zingen zoals de

verdrukten haar konden zingen ?... Heer...

... het was het meest dolle huwelijksfeest, een huwelijksfeest zoals Navarra er nooit een had gekend... Alle hoogwaardigheidsbekleders zijn er, hun echtgenotes, hun minnaressen, de minnaars van hun echtgenotes... en het ritme zweept op, zweept op... alcohol... alcohol... alcohol... in het begin wisselden enkel minnaars begerige blikken...

“De ogen, die zwijgende tongen van liefde”... meer en meer gedurfd, wijn, champagne bij de vleet... de remmen los... en het ritme zweept op, zweept op... de dansen zotter en zotter, wilder en wilder... overal vrouwenboezems... als loukhoum... op het ritme deinend... gekker en gekker... mannen, bezweet, buiten zichzelf door de geur van de wijfjes...

Jonge vrouw : Mijn arm mamaatje. Zo stelt ze zich haar trouwfeest voor. Hij de koning, zij de koningin en haar huwelijk het betreden van het Aards Paradijs door Adam en Eva. Mijn arme mama... en het was waarschijnlijk zoals op mijn trouwfeest – de kolo... Allé hup... we breken het kot af... kom hier zigeuners... dan weer de kolo... mannen die drinken tot ze in hun broek schijten en vrouwen die zich zo goed mogelijk proberen te amuseren... Mijn God, als ik me mijn trouwfeest herinner... Huwelijjijijik... aan de ene kant de mijnen, dan niets, en dan de zijnen... men kon de haat met een mes snijden... aan mijn kant mijn vier broers... goed gekleed, goede manieren... aan zijn kant... de anderen... de andere religie... achterdochtig... fezelend onder elkaar... vluchtige blikken rondom... mannetjes... van verschillende overtuigingen... zoals een hogedrukpan als hij kookt en stoom afblaast... dan... ik weet niet of het de hormonen zijn... of waar dat vandaan komt... die tederheid, al die blikken, signalen... die hele eros.. dan, plots – de gevaarlijke sprong... en – de eerste schermutseling... tweede schermutseling... en de ruzie... mijn ex-minnaar... de liefste... hij kon niet weerstaan... misschien was het niet eens zozeer de jaloezie, maar meer het idee dat ik iemand van een andere godsdienst trouwde. Een huwelijk zonder ruzie... onvoorstelbaar !

(24 augustus 1572) Het is begonnen. Een ogenblik hadden we de indruk dat alles weer goed zou komen. Dat we die slachting konden vermijden... Een ogenblik slechts... Een stomme drogreden... “Zie ze sidderend, als hazewinden aan de startlijn”. De avond voordien

had ik gedroomd dat ik uitgestrekt op bed lag, in lakens gewikkeld, dat het warm was en dat ik zweette, maar in plaats van zweet was het bloed dat uit me liep. Uit mijn oksels, borst, benen, haar, uit alle poriën vloeide bloed. Ik bleef liggen, gekleefd aan de lakens, doordrenkt van bloed en ik schreeuwde, maar niemand hoorde me. In mijn droom lekte ook bloed van het behang, langs de muren. Het was de nacht voor die nacht

“De zwarte mantel der nacht dekt allen gelijk. Wat goed gedaan is, is gedaan zonder verwijl”
... En – die nacht is alles begonnen... Wilde beesten in de straat... Gewapend, dronken, stormden de straten in, meutes, tierend, bloed ruikend... Ze tierden om angst aan te jagen en om hun eigen angst te verbergen... De Barthelomeusnacht... duizenden in één nacht. Is het mogelijk? Duizenden afslachten van om het even wat... vliegen... kakkerlakken... Duizenden met de hand afgemaakt... In naam waarvan? Van het geloof? Van zijn volk? Hoe is het mogelijk om voldoende wilde beesten te vinden voor een dergelijke slachting in serie... en alles met de hand... hoe is het mogelijk? En hij komt 's avonds thuis... hij snurkt... en de volgende morgen gaat hij verder met Geschiedenis te maken. O Heer, geef me voldoende geloof om dit te aanvaarden als jouw wil... al dat bloed als Jouw wil?

Jonge vrouw : Mijn arme mamaatje. Arme Margaretha van Valois. De goddelijke wil nee toch? Mijn broers, alle vier, gek, meegesleurd door haat, zijn teruggekeerd naar huis met die bedwelmde massa. De oudste zwaaide dreigend met een bajonet in de ene hand terwijl hij met de andere een arm priestertje meesleurde. Hij tierde, en haakte bijna in het gezicht van mijn man die in pyjama voor hem stond: “of je bekeert je tot onze godsdienst nu direct, of ik keel je”... hij zal mijn man kelen... ach... mijn broer ... enkel en alleen omdat hij niet van dezelfde godsdienst is... ik hield me koest in de hoek... muisstil... alsof zijn mes me reeds in de keel stak... ik schreeuwde vanbinnen... ik tierde... “bekeer je, bekeer je tot hun godsdienst... verander van religie... geen enkele godsdienst is je leven waard...

waartoe dient een godsdienst zonder leven om erin te geloven"... die nacht heeft mijn man zich bekeerd... "God is doch een"... heeft hij 's morgens stilletjes gezegd, terwijl we zwijgend ontbeten... ik heb niets gezegd. Ik had nog steeds het mes van mijn broer in mijn keel.

"De dag is, als, zonnig.
Jij bent, als, blij.
Je komt voorbij alsof ze je niet zien.

Allen zijn, als, tevreden.
Allen stellen het, als, goed.
Allen amuseren zich, als, gek.
En jij bent, als, gelukkig.

We leven, als, in vrede.
De vogels zijn, als, vrij.
De toekomst is, als, in de palm van je hand.

Het geweten is, als, gesust.
En de zon heeft het, als, verstaan.
O, hart, doe alsof je zingt.

Allen bekommeren zich, als, om de anderen.
Allen zijn, als, vrienden.
Allen zijn, als, aan je gehecht.
En aan de wereld.

En de dag gaat, als, voorbij.
En jij doet alsof je lacht !
En alsof niets je pijn doet.

Arsen Dedic

(27 september 1576) "We zijn bereid het lot te tarten, tot de laatste man"
Klokken luiden... triomf... muziek... "Helaas ! Alle muziek klinkt vals
als de ziel ontstemd is"

"... en hij heeft me niet eens in zijn armen genomen

de oorlog is een verschrikkelijk kwaad, dat marcheert,
de huizen binnendringt, de zielen

die het huis en de ziel grijpt,

en al wat ik wilde was,
dat hij me in zijn armen nam,

ik verborg mijn tranen,
ik verborg mijn haat,

ik verborg voor mijn kinderen,

dat ik behoefte aan liefde heb

had hij me slechts één maal in zijn armen genomen
dan was voor mij de oorlog voorbij

gedaan voor mij
de gruwel die marcheert, die het land inneemt

de stad inneemt, het huis grijpt
de ziel doodt

driehonderd dagen van oorlog
en hij heeft me zelfs niet aangekeken

driehonderd dagen en driehonderd nachten
de oorlog heeft noch ziel noch ogen

we zijn al te lang samen
en ik weet dat liefde slijt

zoals de centen, zoals herinneringen

... en al wat ik wilde, was
dat hij me in zijn armen nam..."

Enes Kisevic

*Mijn koning begint te veranderen... hij schrijft
Geschiedenis... hij spreekt niet meer zoals iedereen...
hij spreekt alsof er voortdurend iemand bezig is
notities te nemen van zijn grootse ideeën... ultieme,
gewichtige woorden... alsof hij ten prooi was aan
nieuwe hormonen... zoals jeugduitslag... een nieuw
gezicht in de spiegel... alsof het feit dat hij kan beslissen
over leven en dood niet een administratieve, maar een
goddelijke beslissing was, en alsof het aan hem lag om
die goddelijke beslissing te nemen... Er zijn mensen die
denken dat, wanneer de hemel naar beneden valt, zij de
regenboog kunnen vangen... alsof hij beetje bij beetje de
rol van de God op zich neemt. Grillig – aan de een geeft
hij het leven aan de ander ontnemt hij het... Heer... 's
nachts, slaapt naast me een wild beest, snurkt, staat 's*

morgens op om Geschiedenis te maken... ik zwijg... en bid. “Met gesloten mond vangt men geen vliegen”

Ach, kijk het gedicht van Sidran, waar mama zo van hield :

“Grote Bijeenkomst in Sarajevo” herfst 1769

Het is een eeuwigheid geleden dat iemand
onder de wapens wou. Wenen is ver, Rusland
ver, dat hun zwarte huis veraf blijve !
Maar oorlog verplicht, er is een klein
duizendtal van de onzen verzameld, her en der geplukt,
wat al klein geboefte, wat al nietsnutten !
En dat is het – bende haveloze stinkerds – dat is het, dat
Moskou in elkaar zal slaan !?

Maar, kijk nu, van bovenaf, wat al goed
nieuws ! Ze hebben Hotchin ingenomen, de Rus heeft een flinke
rammeling gekregen, haast is Moskou gevallen ! De macht
geeft bevel om een feestje te bouwen : alsof het nodig was
hier toe bevel te geven ! Moet gezegd dat er geen sprake is van
winkels te sluiten, de instructies waren : orde en stiptheid
en werk. En de kanonnen maar bulderen vanuit
Tabya en alle soort volk maar krioelen in de stad
alsof ze uit de grond opschoten

Er was er één uit Misir – het geld dat hij van
de sukkelaars aftroggelde ! – hij brengt je een vogel : tussen kip en
koe, lange benen, lange hals, vliegt niet, maar
lopen dat het kan – moge God je behoeden !
Een andere, die vee aanbrengt, aap, een duivelse kudde –
Tobe jarabu, tobe estagfirulah”

(* nvdv : in het Arabisch in het origineel, betekent : “vergeef ons Heer en moge God ons
redden”)

En ziedaar Smolyan de Ziguener,
hij haalt met blote hand de stenen uit je blaas
en Becho’s zwarte ogen die vloek na vloek uitslaan

De kanonnen bulderen vanuit Tabya, de mannen
feesten, befeesten de vrouwen, befeesten alles wat
jong is en niet meer jong, de macht heeft
al haar ogen gesloten : de gesloten huizen hebben
hun poorten geopend, de huizen van ontucht – vol
vrouwvolk ! Het is teveel ineens –
wie hersenen heeft twijfelt niet; dat zal slecht eindigen !
Maar als er gefeest wordt, dat de schijthuizen
dan ook maar branden !

Na een tijdje begonnen de kreupelen van bovenaf

toe te komen : die zonder arm, die zonder been, die zonder oog, die zonder oor, en twee – zonder reden
Maar ze zegden het juist : welke overwinningen, welke onbenulligheden !?
Wie heeft u dat verteld ? Als de Donau bevroest,
zullen we de Russen in Istanbul zien. Het feest valt in als een mislukte soufflé. Waar was je – nergens.
Wat deed je – niets.

De ingedommelde macht herpakte zich, opende ieder oog en ieder oor ook, de macht straft de knechten en de hulpjes, zij sloot één voor één de huizen van plezier en de cafés, buitensporige belasting voor de huizen van ontucht en legde het volk een “oorlogs-burger-taks” op, per hoofd (het was gewoonte geworden : dokken kom, kom op met de poen als de Staatskas leeg is !)

Het is geweest, het is voorbij en verdomme, naar de duivel ermee
Maar sinds dit feest ons verslagen heeft, sinds deze bijeenkomst ons misselijk maakte – hebben weinigen nog zin in feesten en bijeenkomsten, en nog minder om te gaan vechten en onder de wapens te zijn. Dat hun zwarte huis veraf blijve !

(22 maart 1615) Hmm – nog meer Sidran...

“Men zou in feite zo vlug mogelijk moeten sterven, daarna... mag alles opnieuw beginnen, maar zonder ons. We hebben genoeg geleden, en lang – zonder ook maar iets te vernemen, behalve een woord in het oor van een beminde gekermd, maar een ongepast woord, en op het verkeerde ogenblik.

Ziedaar. Sterven, mijn beste, gewoon sterven.
Daarna, nadat anderen ons lot hebben vervuld, anderen met sterkere geesten, met wreder bloed onder de huid, mag die droom waarheid worden, die droom waarin we lucht vol ozon ademen, want de lucht die ons lachen weergalmde is niet meer !

En als er tenminste iemand mee geholpen was !
Als tenminste ons woord, voor één ogenblik, iemands pijn kon verlichten !
Als in dit alles tenminste één voedend blad kon kiemen !

Maar niets.
Vermenigvuldigd ongeluk en een oneindige oefening in lijden
Duisternis alom”

O Heer, deze ervaring, heeft ze niet lang genoeg geduurd ? 2000 jaar van mannen die geschiedenis schrijven. Tel daarbij de prehistorie. Geef de wereld aan de vrouwen, Heer, opdat ze hem herschikken met

zachte hand. Zoals een keuken. Zoals een keuken waar alles in harmonie en samen kan zijn. Het zoete, het zoute, het bittere en het scherpe... Geef de wereld aan de vrouwen, Heer... opdat ze hem besturen met zachte hand. Als een keuken... als een keuken...

Jonge vrouw : Ach mamaatje, ach Margaretha van Valois. "... non est salus nisi in fuga (de vlucht is de enige redding). En ik smeed je dit tenminste van me te geloven : ik vlucht mijn menselijke plicht niet, ik vlucht om hem volledig en ongehinderd te kunnen vervullen. Aan jou en aan ons Bosnië wens ik alle geluk voor een nieuw leven voor het volk en voor de Staat !”

Ach mamaatje. Mijn arme mamaatje. Arme Margaretha van Valois. Arme Koningin Margot... *(zij neemt de lila jurk in haar handen)* Ziezo, ik doe mijn lila jurk aan... ziezo, ik stop met wenen... Hoor je, mijn Generaal ? Ik stop met wenen. Ik vertrek, mijn Generaal. Ik verlaat je front... Mijn sabotagedaad ! “non est salus nisi fuga”

(zij trekt de jurk aan/laat de zwarte rouw jurk op de scène achter. Neemt het valies, de boeken en vertrekt via de midden trap waarlangs de muzikanten binnenkwamen)